

СТОСУНКИ ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО ІЗ ВЛАСНИМ СИНОМ ЗА МАТЕРІАЛАМИ ЛИСТУВАННЯ

М. Т. Кубов

Анотація. У статті розглядаються стосунки Павла Скоропадського із власним сином у контексті аналізу їхнього листування, з метою поглибленого розкриття ще однієї малодослідженої сторінки у біографії гетьмана.

Ключові слова: листування, сім'я, епістологія.

Павло Скоропадський є однією з найвизначніших постатей періоду Української революції 1917–1921 років. Його дії суттєво вплинули на хід тогочасних подій. Навіть більше, після еміграції за кордон у 1918 р. його політична та громадська діяльність не припинилася, що робить цей період життя не менш цікавим для дослідників. За своє життя Скоропадський написав чимало листів різним адресатам із різною метою, тому база для дослідження є досить значною. Сім'я Скоропадських викликає значний інтерес як у громадськості, так і в наукових колах, адже їх нерідко називають останніми представниками української монархії. Син Павла, Данило, переважно продовжив справу батька, тож важливо дослідити характер їхніх стосунків.

Метою цього дослідження є аналіз листування між Павлом і Данилом Скоропадськими з метою з'ясування характеру їхніх особистих стосунків.

Листування Скоропадського неодноразово вивчалось різними вченими, одною із популярних тем для досліджень є листування в часи Української держави, це питання зокрема досліджував Гай-Нижник П. П [1]. Також чималу частину досліджень присвячували вивченню стосунків гетьмана з В'ячеславом Липинським, Осташко Т. С. досліджувала саме ці взаємини [2]. Значну увагу було приділено вивченню того, як у зрілому віці Павло Скоропадський оцінював події минулого. Зокрема, аналізом його спогадів про Першу світову війну, викладених у листах, займався Г. В. Папакін. Дослідник також розглядав у листуванні питання політичної діяльності Скоропадського за кордоном [3].

Однією з основних тем листування, яка має побутовий характер, були розмови про щоденні справи та особисті питання. Батько неодноразово цікавився становищем сина, вітав його з днем народження, давав поради щодо особистого життя та кар'єрного розвитку. Водночас найважливішою темою їхнього листування залишалася професійна діяльність. Оскільки Данило перебував у США, батько розраховував, що він зможе впливати на громадську думку в Сполучених Штатах і Канаді, тоді як сам Павло Скоропадський вів політичну діяльність у Європі. Загалом їхня мета полягала у налагодженні комунікації та взаємодії між американською та європейською частинами організації [3].

Данило часто повідомляв батька про складну ситуацію, в якій опинилися українські націоналістичні сили у США, зокрема в Нью-Йорку, який він називав «справжнім багном для кожної політичної групи». Попри це, варто зауважити їхню відданість справі та повагу до українських традицій. Не менш проблемною була ситуація і в Канаді, де, за словами Данила, було надзвичайно складно координувати рух, зокрема через численні кризові явища у релігійному середовищі [4].

Окрему увагу в листах приділяли й економічним питанням: батько й син шукали спонсорів, обговорювали фінансову підтримку. У випадках, коли один із них опинявся у скрутному становищі, інший намагався допомогти, надсилаючи кошти [5; 6].

Павло Скоропадський активно координував діяльність свого сина Данила, зокрема радив йому, як захищати права та репутацію українців за кордоном. Він наголошував на необхідності реагувати протестами на агресивні дії з боку інших держав щодо українського населення. Одним із прикладів таких дій були репресії Польської держави проти українців на території Холмщини. Окрім цього, Павло доручив Данилові відстоювати також інтереси православної церкви, яка, особливо в межах Польщі, зазнавала утисків [5; 6].

Хоча протестні акції були поширеним методом, батько наполягав, що їх варто доповнювати інформаційною роботою. Зокрема, він радив Данилу публікувати матеріали у різних того-

часних ЗМІ – як українською, так і англійською мовами. У зв'язку з цим Павло надсилав сину різні матеріали, які могли стати основою для публікацій. Наприклад, Данило намагався передати одному з головних редакторів *The New York Times* послання митрополита Андрея Шептицького про становище української віри на території Польщі [7].

Син, у свою чергу, теж надсилав батькові чимало матеріалів: фотографії, книжки, газетні вирізки. Усе це мало допомогти Павлові краще орієнтуватися в інформаційному просторі за океаном. У листах Данило також часто описував американське суспільство, зокрема труднощі в роботі з українською молоддю, яка швидко адаптувалась до життя в США. Багато молодих українців добре опанували англійську мову та поступово втрачали зв'язок із рідною, що змушувало організаторів видавати агітаційні матеріали англійською, аби охопити ширшу аудиторію [4; 7].

Павло Скоропадський бачив у синові гідного спадкоємця, який мав продовжити його справу та працювати на благо українців у світі. В одному з листів він писав: «Пам'ятай, що раз ти приймеш на себе добровільно мої права й обов'язки, ти мусиш дбати про те, щоб бути достойним великого завдання, на себе прийнятого. Пам'ятай, що для виконання цього великого завдання ти мусиш придбати мудрих, чесних, відданих спільній ідеї й добре зорганізованих помічників. І що таких помічників не можна враз при потребі знайти й зорганізувати, а треба їх розшукувати й готувати ціле життя» [6].

Політика та поточні справи не були єдиною темою листування. У спілкуванні з сином Павло Скоропадський часто ділився своїми поглядами на минулі події. Зокрема, розповідаючи про події 1918 р. та обставини падіння своєї влади, він висловлював переконання, що запропонований ним державний устрій був необхідний Україні. Водночас він визнавав, що впровадження цієї моделі відбулося надто швидко, без належної адаптації до тодішніх реалій, через що вона й не змогла прижитися [8; 9; 10].

Попри це, П. Скоропадський не втрачав віри у перспективу гетьманського руху за умови керівництва його сина. Як зазначав колишній гетьман у листі сину, описуючи проблеми утворення «Гетьманщини без гетьманців» у 1918 р., із формуванням конкретної гетьманської ідеології вже в еміграції: «Це привело до того, що ідеологія Гетьманщини, яко особливої форми дідичної, трудової монархії, себто монархії, опертої на самоорганізовані класи, була вже на еміграції розроблена, зпопуляризована і під прапором дідичної Гетьманщини почали збиратися й організовуватися гетьманці» [6].

Окрему увагу гетьман приділяв оцінці інших держав, зокрема Польщі. Його ставлення до неї було різко негативним: він вважав, що польська політика не зазнала суттєвих змін упродовж останніх двох-трьох століть і продовжувала становити загрозу для українського народу та його релігії [7; 10].

Отже, дослідження листування Павла Скоропадського з його сином Данилом дозволяє зробити висновок, що, крім теплих родинних стосунків, їх поєднувала активна співпраця в політичній сфері. Вони разом працювали над виконанням різноманітних завдань і підтримували один одного у досягненні спільної мети. Данило поставав як гідний син і спадкоємець батька, а сам Павло Скоропадський, попри еміграцію, залишався важливою постаттю в розвитку українського національного руху за кордоном. Листування Павла Скоропадського з його сином Данилом – це не лише цінне джерело для реконструкції особистих взаємин у родині гетьмана, а й вагомий матеріал для вивчення політичної, релігійної та емігрантської історії українців першої половини ХХ століття. З аналізу епістолярної спадщини постає образ тісної співпраці батька й сина, де родинна довіра поєднувалась з глибокою ідеологічною єдністю.

По-перше, листування дозволяє встановити, що між Павлом і Данилом існували теплі, засновані на взаємоповазі, стосунки. Батько не лише турбувався про особисте життя сина, а й активно підтримував його морально й матеріально.

По-друге, Павло Скоропадський відігравав провідну роль у формуванні світогляду та політичної позиції Данила, передаючи йому не тільки обов'язки, але й відповідальність за майбутнє гетьманського руху. Цитати з листів яскраво демонструють, що Павло бачив у синові продовжувача своєї справи та майбутнього лідера.

По-третє, листи висвітлюють масштаби діяльності гетьманського руху в еміграції, його зв'язки з українськими громадами у США та Канаді, спроби інформаційного впливу через пресу, а також проблеми інтеграції української молоді за кордоном. У цьому контексті родинне листування виступає не лише як джерело приватної історії, а як цінне свідчення ширших політичних процесів.

По-четверте, у листах відображено глибокі рефлексії Павла Скоропадського щодо подій 1918 року та загалом його політичного шляху. Вони підтверджують еволюцію його політичного мислення та спробу ідеологічного осмислення досвіду створення Української Держави.

Отже, епістолярна спадщина Павла Скоропадського заслуговує на подальше вивчення не лише як біографічне джерело, а як вагомий компонент інтелектуальної історії української еміграції. Особисті стосунки гетьмана з сином були не просто прикладом сімейної єдності, а важливим чинником стабільності та спадкоємності гетьманського руху за межами України.

Abstract. The article examines Pavlo Skoropadskyi's relationship with his son in the context of analyzing their correspondence, with the aim of revealing another little-studied page in the hetman's biography.

Keywords: correspondence, family, epistolary studies.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гай-Нижник П. П. Власний Штаб гетьмана П. Скоропадського: структура, штати, завдання (1918 р.) *Гілея*. 2011. Вип. 53(10). С. 73–80 (Ч. 1); Вип. 54(11). С. 91–101 (Ч. 2); Вип. 55(12). С. 65–71 (Ч. 3).
2. Осташко Т. С. Павло Скоропадський – лідер українського гетьманського руху. *Український історичний журнал*. 2008. № 4. С. 96–110.
3. Папакін Г. В. Перша світова війна в рефлексії П. Скоропадського (за матеріалами приватного листування). *Український історичний журнал*. 2013. № 3. С. 80–97. URL: http://resource.history.org.ua/publ/journal_2013_3_80
4. Лист Данила Скоропадського до батька від 1 травня 1938 року на 5 арк. Галузевий державний архів Служби зовнішньої розвідки України. *Музей української діаспори*. URL: <https://diaspora.com.ua/lyst-danyla-skoropadskogo-do-batka-vid-1-travnya-1938-roku-na-5-ark-galuzevyj-derzhavnyj-arhiv-sluzhby-zovnishnoyi-rozvidky-ukrayiny/>
5. Лист Павла Скоропадського до сина Данила від 15 серпня 1938 року на 2 арк. Галузевий державний архів Служби зовнішньої розвідки України. *Музей української діаспори*. URL: <https://diaspora.com.ua/lyst-pavla-skoropadskogo-do-syna-danyla-vid-15-serpnya-1938-roku-na-2-ark-galuzevyj-derzhavnyj-arhiv-sluzhby-zovnishnoyi-rozvidky-ukrayiny/>
6. Лист Павла Скоропадського сину. Данилові. *День*. 14 грудня 2018 р. URL: <https://day.kyiv.ua/article/top-net/lyst-pavla-skoropadskoho-synu-danylovi>
7. Опублікували листи Павла Скоропадського та його сина, що зберігаються в архіві Служби зовнішньої розвідки. *Район. Історія*. 16 грудня 2023 р. URL: <https://history.rayon.in.ua/news/660799-opublikovali-listi-pavla-skoropadskogo-ta-yogo-sina-shcho-zberigayutsya-v-arkhivi-sluzhbi-zovnishnoi-rozvidki>
8. Осташко Т. С. Проблема заснування та діяльності гетьманських організацій в листуванні В'ячеслава Липинського / відп. ред. Р. Я. Пиріг. *Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 рр.* Київ: Ін-т історії України НАНУ, 2009. Вип. 4. С. 237–264.
9. Осташко Т. В'ячеслав Липинський і Павло Скоропадський: від співпраці до розриву / гол. ред. В. Ф. Верстюк. *Соціальні конфлікти та повсякденне життя революційного суспільства 1917–1921 рр.* Київ: Ін-т історії України НАНУ, 2014. С. 186–216.
10. Папакін Г. Закарпатська проблема в архівній спадщині Павла Скоропадського (1920-ті – початок 1940-х рр.). *Студії з архівної справи та документознавства*. 1999. Т. 4. С. 142–149. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sasd_1999_4_29.